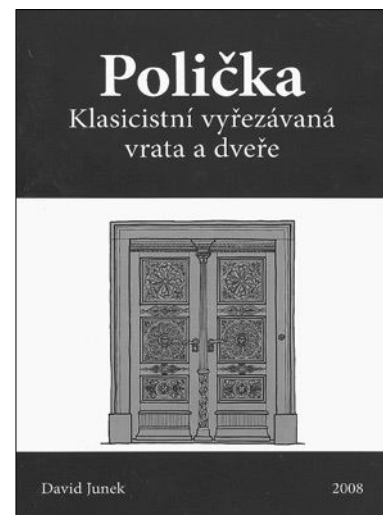

RECENZE

O VRATECH A DVEŘÍCH ZDOBENÝCH DŘEVOŘEZBOU

David Junek, Polička – klasicistní vyřezávaná vrata a dveře, Polička: Městské muzeum a galerie, 2008, 48 s., 55 barevných a černobílých ilustrací, 1. vydání. ISBN 978-80-86533-08-7

Výplně okenních a dveřních otvorů byly při posuzování památkové hodnoty historických budov mnohdy považovány za víceméně utilitární součást architektonického díla; nebyla jim věnována velká pozornost. Nyní již můžeme konstatovat, že v současné době obdobné stavební prvky vzbuzují značný zájem odborné veřejnosti. V této souvislosti lze připomenout např. čtyřdenní konferenci Okna a dveře, uspořádanou v roce 2003 Sdružením pro stavebněhistorický průzkum.

Cenným přínosem k poznání našeho architektonického dědictví v celé jeho šíři je i recenzovaná publikace, kterou v loňském roce vydalo Městské muzeum a galerie Polička. Klasicistními domovními vraty a dveřmi tohoto východočeského města se autor zabýval již ve svých předchozích dvou pracích z roku 1994 a 1998. Mezi spoluautory první

z nich patří i Dobroslav Líbal.¹⁾ Napotřetí se David Junek zaměřil na náročněji členěné dveře a vrata s výplněmi zdobenými dřevorezbou. Zdaleka se ovšem nespokojil s pouhou prezentací jednotlivých památkově hodnotných výrobků místních truhlářů. Přehledně členěný text umožňuje učinit si představu o dobové atmosféře a okolnostech vzniku půvabné součásti poličských ulic. Hodnotnou součástí publikace je řada kvalitních fotografií a kreseb. Předkládáme k úvaze, zda by nebylo vhodné uvádět u jednotlivých snímků letopočet, kdy byly pořízeny.

V první kapitole autor upozorňuje na časový posun nástupu nového slohu v odlehleém venkovském městě. Na rozdíl od Prahy se v Poličce klasicismus prosadil teprve ve čtyřicátých letech 19. století. Ovlivňoval potom podobu místních staveb až do osmdesátých let. V další kapitole jsou stručně připomenuty významné události a společenské změny spjaté s daným historickým obdobím a životem města. Bez povšimnutí nezůstala ani skladba obyvatel, mezi které patřili jak úředníci, tak majitelé právovárečných a ostatních domů i obyvatelé bez měšťanského titulu. Vrata nepochybně měla významnou reprezentační funkci; jejich výzdoba zřejmě často byla výrazem snahy vlastníka předměstského domu vyrovnat se honoraci, sídlící uvnitř hradeb.

Několik stran textu je věnováno samotným zhotovitelům dřevěných vrat a dveří, místním truhlářům. Jsou jmenovitě uvedeni v přehledu z roku 1849 a v soupisu z roku 1865. Profesní život některých mistrů přibližují údaje o jejich učení a vandrovních cestách. Nechybí ani popis truhlářského nářadí a vybavení dílny. David Junek předpokládá, že dílem místních truhlářů jsou i řezbou zdobené výplně.

V samostatné kapitole se zabývá technickým provedením dveřních a vratových křídel. Je rozlišena rámová konstrukce s výplněmi a starší svlaková konstrukce, zušlechťená pohledovým lícem (u prostších stodolových vrat jen pobitá prkny). Užitečným doplňkem textu jsou názorné

Obr. 1: Polička, dveře školy čp. 112 z roku 1841. Řezba ukázkově imituje motiv antického závěsu – vela (repro z: D. Junek, Polička – klasicistní vyřezávaná vrata a dveře, Polička 2008, s. 25, obr. 36).

1) D. Líbal – D. Junek – J. Kopřiva – Z. Holomýj, J. Hájek, Klasicistní vrata v Poličce. Polička 1994.

2) D. Junek, Dveře a vrata na Poličsku v 19. století. Polička 1998.

kresby a slovníček, vysvětlující funkci jednotlivých dílů dřevěné konstrukce. V útlé publikaci najdeme i popis dveřního kování. Jde především o dlouhé nebo křížové závěsy, krabicové a později též zapuštěné zámky. Starší kované kliky byly nahrazovány litými klikami, nabízenými výrobcí tzv. umělecké litiny.

Zevrubnější úvaha je věnována jednotlivým ornamentům použitým při řezbářské výzdobě klasicistních vrat i dveří. Autor vysvětluje, že oblíbený motiv, běžně nazývaný „klasicistní slunce“, byl původně stylizovaným vyobrazením plachty, natažené nad římskými amfiteátry (velum či velarium).²⁾ Na dřevorezbou zdobených výplních lze najít i růžice, lilie a další vegetabilní motivy. Z geometrických obrazců byl oblíben zejména kosočtverec.

Autor konstatuje, že hledání původní barevnosti poličských vrat a dveří přineslo zatím poměrně skromné výsledky. Bude-li další podrobný výzkum zaměřen na kování a různá obtížně přístupná místa, může dojít k rozšíření dosavadní představy o barevných odstínech nejstarších náterrů. Zmíněna je i doložená starší barevnost některých domovních fasád. Poněkud problematické je používání ter-

mínu okr. Jde o přírodní pigment, který nemusí mít jen běžně uvažovanou žlutohnědou barvu; známe i hnědý nebo hnědočervený okr (jak je v publikaci uvedeno na s. 32). V jedné z kapitol se můžeme zběžně seznámit i s horninami, ze kterých byla zhotovena strohá klasicistní ostění vjezdových a vstupních otvorů.

Četba posledních stránek rozsahem nevelké, ale velmi pečlivě zpracované publikace nutí k zamyšlení. Do dnešních dnů dochovaný soubor klasicistních vrat a dveří je svým rozsahem a kvalitou výjimečný. Řada stejně hodnotných stavebních prvků byla však v Poličce i v jiných městech a obcích v poměrně nedávném období bezohledně likvidována. S necitlivým přístupem k autentickým součástem historických budov se setkáváme i dnes. Je třeba při každé vhodné příležitosti upozorňovat na jejich památkovou hodnotu. Ohroženy jsou zejména stavební prvky, které nejsou výrazně zdobené. K jejich záchraně může přispět co nejširší publikace výsledků stavebněhistorických průzkumů. Půvabná knížka Davida Junka je dobrým příkladem práce, zaměřené na jednu lokalitu, inspirující však v daleko širším než jen regionálním měřítku.

ALFRÉD SCHUBERT

2) Viz též V. Štajnoch: *Obecné konstrukce vrat a dveří*, Archeologie ve středních Čechách 11, 2007, s. 733.